

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת יתרו
כג שבט תשפ"א

בתוכו לפרנס רמ"ח איברי הנפש, ואחר הפטירה אין שום חיות נשפע, וגידי הגוף גם כן מתפרקין ומתרכיבין כמו רמ"ח האיברים והיו כלא היו. נמצא, כי האדם בעצמו איננו כי אם הנפש השכלית אשר מתלבשת בגוף הנקרא לבוש שלה בעולם הזה. (ח"א השער הראשון)

הנה האיש אשר נדבה רוחו אותו להיותו בא לטהר ולהתקדש לקבל עליו עול מלכות שמים על אמתתה, יכין עצמו בכל כחו ויזדרז לקיים כל תרי"ג מצוות, כי בקיומם יושלמו תרי"ג איברים וגידיים של נפשו השכלית כנזכר (בשער ראשון) כי אם תחסר ממנו מצוה אחת מן רמ"ח מצוות עשה עדיין הוא חסר אבר אחד מנפשו ועליו נאמר (קהלת א, טו): "וחסרון לא יוכל להמנות", וזה יותר חמור מכלל כל איש אשר בו מום לא יקרב.

אך מי שקיימם ועבר על מצוה אחת משם"ה מצוות לא תעשה נקרא בעל מום ממש, כי נתעות הצנור והגיד הממשיך השפע באברים, ועליו נאמר (שם) "מעוות לא יוכל לתקון", פרושו אחר פטירתו מן העולם, כי אין קיום מעשה המצוות החסרים הנקרא מעשה, ולא תשובה לתקן העברות, כי אם בעולם הזה, כמו שאמר הכתוב (קהלת ט, י) "כי אין מעשה וחשבון ודעת וגו'" רצונו לומר שאין מעשה על מצוות עשה, וחשבון על מצוות לא תעשה, ודעת על ידיעת התורה עצמה, בשאלו אשר אלה הולך שמה. ונמצא כי כל זמן שלא קיים תרי"ג מצוות נקרא **צדיק שאינו גמור**, כי לא על חנם התפלל משה רבינו על"ה תפילות כמנין ואתחנן"ן ליכנס בארץ אלא להשלים נפשו בקיום כל תרי"ג מצוות. (השער השלישי)

והוא שיזדרז בכל כחו להשלים כל האפשר מתרי"ג מצוות לקיימם בזמן הזה. ולפי שיש סברות רבות במנין המצוות, אסדרם תחילה כפי דעת הרמב"ם ז"ל, ואחריהם אסדר מה שהוסיפו שאר מפרשים וספר הזוהר, בין במנין מצוות עשה של תורה בין במצוות עשה של דברי סופרים. (השער הרביעי)

ועל זה שואל המבי"ט בספרו **קריית ספר** (על הרמב"ם בהקדמה אות ז):
קרה ספק במנין המצוות שאמרו שהם רמ"ח מצוות עשה כנגד איבריו של אדם שכל אבר אומר לו עשה בי מצוה ושם"ה מצוות לא תעשה, כנגד ימות החמה שכל יום ויום אומר לו אל תעשה בי עביירה, שנראה שאפשר לאיש אחד לקיים כל מצוות עשה ולא תעשה. וזה אינו, כי אם נחפש המצוות אחת לאחת למצוא חשבון, נמצא כמה מצוות שאינם על כל איש ואיש, אלא על הציבור כבנין בית המקדש והקמת מלך וזולתם. וכמה מצוות שהם חובה אם יעשה פעולה פלונית או ימצאהו דבר פלוני, ולפעמים איש אחד כל ימיו לא יעשה פעולה ההיא או לא ימצאהו העניין ההוא, כמו עבד עברי, ועבד כנעני, ודין ארבעה שומרים, וכמו העשין, ולא תעשה דניזר, ומצורע, ומצוות הכהנים וטמאים וזולתן אלו הרבה מצוות שאין האדם בא לידי חיובן.

ואם נסתכל בכל רמ"ח מצוות, לא נמצא מהם מצוות הכרחיות אלא שישים כמו שכתב הרב ז"ל. ואפילו כשישתדל האדם לפעולת שיתחייב בהן במצוות או יקרה לו מקרה שיבוא לידי מצוות לסיבת המקרה ההוא שקנה נחלות ויתחייב בהן בתרומות ומעשרות ומתנות עניים וכיוצא באלו הרבה, או שקרה לו צרעת גופו, או שנדר בנזיר בזמן בנין הבית וכיוצא באלו, לעולם אי אפשר שיקיים כל רמ"ח מצוות עשה. ואפילו הוא מלך או כהן שנתנוספו בהן הרבה מצוות והוא איכא עיר הנידחת ובית המנוגע למאן דאמר דלא היו ולא עתידין להיות, ומחייט זרעו של עמלק עדיין לא נתקיים עד שיבוא משיח, וכן במצוות לא תעשה יש כמה אזהרות שאין האדם מחוייב בהן אלא אחר שימצאו בו עניינים מחולפים כנזיר וכהן ומלך וכיוצא בזה. ואם הוא כהן אינו בלאו אכילת תרומה וקדשי קדשים שהם מוזהרים לזרים.

הדרך א' הוא כי בהיות שישראל נכנסו ערבים זה לזה בהר גריזים ובהר עיבל, והם נענשים ונתפשים זה בעון זה, הרבים בשביל עון היחיד כדכתיב "פן יש בככם איש וכו'" וכתיב "וראו את מכות הארץ ההיא ואת תחלואיה" וכאמרם ז"ל: "כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש באותו עון", אם כן, נמצא שכל אדם יקיים בעצמו כל תרי"ג מצוות בזמן שבית המקדש קיים אם המצוות שהם בגופו ואותם שבאים לו על ידי פעולה מן הפעולות יקיימם. ואם יהיו לו נחלות יקיים מצוות התלויות בהן, ואם לאו, ימחה ויכפה את מי שאינו רוצה לתתם, כיוון שהוא ערב בשבילו. ואם איש אחד יקבל עליו נזירות או יצטרע ולא יקיים המצוות התלויות בו ימחה בו, כיוון שכל אחד ממנו ערבים זה לזה. וכן במצוות המלך והכהנים ולוויים, יש ביד כל אחד מישראל בהיותם בלב אחד ואגודה אחת למחות בידם אם יעברו או אם לא יקיימו מצוות המוטלות עליהם, ואפילו שלא יצטרכו לכפייה, אם יהיו

א. איברים רוחניים

מובא במסכת מכות (כג,ב):

דרש רבי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קרא תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג, ד) תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי [שש מאות ואחד עשרה] אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.

כתוב בנפש החיים (שער ד, פרק כט):

וכן ידוע בזוהר שהתרי"ג מצוות הם מכוונים נגד התרי"ג איברים וגידיים שבאדם. ובעשות האדם אחת ממצוות ה' כראוי מתקדש על ידה אותו האבר המכוון נגדה ומחיה אותו. או אם בא ונודמן לידו אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה ונמנע ופירש ולא עשאה. אשר עליו ארו"ל (בירושלמי פ"ק דקידושין) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. נטהר ונתקדש ג"כ אותו הגיד הפרטי המכוון נגדה ומחיה אותו כמש"ה אלא המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם שאז הוא נקרא איש חי.

וכן מביא החפץ חיים (שמירת הלשון בהקדמה):

נראה, כי ידוע הוא דכל אדם יש לו רמ"ח אברים ושם"ה גידיים רוחניים, ועליהם מלובשים הרמ"ח אברים ושם"ה גידיים גשמיים, כמו שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידיים תשכני (איוב י"א). הרי שהזכיר הכתוב עור ובשר וגידיים ועצמות ולא קראו רק בשם לבוש וסכך כמו שנאמר תלבישני תסוככני, ואת מי הלביש אם לא לנפש אשר בקרבו שהיא היא עצם האדם, ועל כל אבר ואבר של הנפש מלובש מלמעלה אבר הגוף המכונה כנגד אבר ההוא, כמו הבגד על הגוף. וכנגד זה נתן לנו הקדוש ברוך הוא רמ"ח מצוות עשה ושם"ה לא תעשה והם מחולקים גם כן על האברים, דיש מצוה שתלויה ביד ויש מצוה שתלויה ברגל וכן שאר כל אברים כמו שנאמר בספר חרדים. וכשאדם מקיים בעולם הזה איזה מצוה באיזה אבר, שורה לעתיד לבא אור ה' על אותו אבר, ואותו אור הוא המחיה את האבר ההוא, וכן כל מצוה ומצוה. נמצא דכשהאדם מקיים הרמ"ח עשין אז הוא האדם השלם המקודש לה' בכל אבריו וזהו מה שנאמר בפרשת ציצית ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם, אבל אם ח"ו תחסר לו מצוה אחת מרמ"ח עשין שהשליכה אחר גוף, ולא עשה תשובה על זה, יחסר לו לעתיד לבא בנפשו האבר המכונה נגד המצוה ההיא. וזהו מה שאמרו בברכות (כו, א) מעוות לא יוכל לתקון, זה שביטל קריאת שמע של ערבית או קריאת שמע של שחרית, או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית. וכשהאדם זהיר מלעבור על הלאוין שבתורה הוא ממשיך אור הקדושה על גידי נפשו, וכשלא יזהר יהיו ח"ו מקולקלין, כמו שמבואר באורך בספר שערי הקדושה פרק א' עיין שם.

וזה לשון שערי קדושה (והוא ספר לישר האדם לעבודת בוראו הועתק מכתובת יד המקובל האלקי כמוהר"ר רבי חיים ויטאל זצ"ל):

נודע אל בעלי מדע, כי גוף האדם איננו האדם עצמו מצד הגוף כי זה נקרא בשר האדם, כמו שכתוב (איוב י"א): "עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידיים תשוככני", ועוד כתיב (שמות ל, לב): "על בשר אדם לא ייסך וגו'", נמצא האדם הוא הפנימיות, אבל הגוף הוא ענין לבוש אחד תתלבש בו נפש השכלית אשר היא האדם עצמו בעודו בעולם הזה, ואחר הפטירה יופשט מעליו הלבוש הזה ויתלבש בלבוש וך ונקי רוחני, וכמו שכתוב (זכריה ג, ד): "הסירו הבגדים הצואים וגו' והתלבש אותך מחלצות", הוא הנקרא חלוקא דרבנן.

וכמו שלבוש גוף האדם יעשהו האומן בתבנית איברי הגוף, כן עשה הוא יתברך את הגוף, שהוא לבוש הנפש, בתבנית דיוקן הנפש, ברמ"ח אברים, ולהם שם"ה גידיים המקשרים את האברים ולהמשיך על ידם הדם והחיות מאבר אל אבר, כדמיון צנורות.

ואחר יצירת הגוף נפח בו נפש חיה כלולה מרמ"ח איברים רוחניים ושם"ה גידיים, ויתלבשו תוך רמ"ח איברים ושם"ה גידיים של הגוף, ואז פועלים איברי הנפש פעולתן על ידי הכלים שהם איברי הגוף כגרון ביד החוצב בו; והראיה לזה, כי לא יפעלו איברי הגוף פעולתם אלא בעוד הנפש בהם, עין רואה ואוזן שומעת וכו', ובהסתלק הנפש, "חשכו הרואות בארובות" (קהלת יב, ג) ונתבטלו כל החושים מרמ"ח אברים.

ועל דרך זה, שם"ה גידיים רוחניים של הנפש מתלבשין תוך שם"ה גידיים שבגוף, וממשיכין מוון הגופני, שהוא הדם, אל רמ"ח איברי הגוף, עם מוון הרוחני פנימי

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף. מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתי.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : 0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

בעזרתם ויסייעו אותם בעשיית המצוות ייחשב להם כאילו הם עשאו. וכל המצוות התלויות על בית דין ואין אחרים יכולין לעשותן, אלא הם בדינים וקנסות ועונשים וכיוצא בהם, בהיות כל אחד מִישראל זריו ומרוצה למאמר בית דין, **הרי הוא כמצטרף עימהם באותה מצווה**, שאילו הם לא היו מרוצים בה, לא היה מתקיים מאמר בית דין. ועל דרך זה תוכל להקיש ולכלול כל המצוות בכל אחד מִישראל בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה.

הדרך ב' הוא **כשקיבל** האדם לעשות כל מה שנצטווה מפי הגבורה, הרי הוא **כאילו עשאו**. והקבלה על ידי הקריאה תחשב כמעשה, כמו שנאמר בישראל כשציוו משה רבינו בפסח כתיב: "ויעשו בני ישראל את הפסח בראשון וכו'", נראה שעשייה הראשונה קראה הכתוב **עשייה** על ידי **קבלה** ו**שמיעה**. וכן אמרו בספרי: "והקרתם ועשיתם את כל מצוות ה'", מכאן שהזכירה כמעשה. אם כן על דרך זה יוכל כל אדם לקיים כל המצוות שיעשה אותם שאפשר לו לעשותם, ויקבל על עצמו לעשות אותם שלא הגיעו עדיין לידו, והמצוות שאי אפשר לו לעשותם שאינו מצווה בהם כמצוות כהנים וזולתם **בקריאה בהם ובקבלתם** אלו נצטווה **נחשב לו כאילו עשאה**.

ובדרך זה כותב **המשך חכמה** (שמות יט, ח):

ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה. הנה מצוות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללוים ויש לכה"ג ויש למלך, או לסנהדרין, ויש למי שיש לו קרקע ובית רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים וכל ישראל **ערבין זה לזה** ובקיומם כולן מקבלין שכר, ואתן צאן מרעיית אדם אתם, שכל האומה הישראלית הוא **אדם אחד**, יש אשר הוא כלב (כמו שאמרו צדיקים לבן של ישראל) ויש כראש, ויש כעין והוא שנמצא ראשי העדה עיני העדה, וכל אחד צריך לקיים מצווה התלויה בו **ובכללותם הוא אדם שלם**, לכן על מצוות שאין לקיים **צריך ללמוד**, דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב כו' או להחזיק לומדי תורה, לכן להלן ענו כל אשר דבר ד' **נעשה ונשמע** יש מהם שנעשה מה ששייך אצלינו ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימותם והלכותיהם וחוקותיהם, אבל כאן ענו כל העם יחדיו כל אשר דבר ד' **נעשה**, שבכללות העם כאחד **כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ד'** וכל אחד יעשה השייך לו ודו"ק.

עוד תירוץ כתוב **בשער הגלגולים** (לרבי חיים ויטאל ז"ע) (הקדמה יא):

ודע, כי האדם צריך שיקיים כל התרי"ג מצוות. ואם חסר אחת מהם, **עדיין נפשו חסירה**, כפי שעור המצוות שחסרו ממנו. ואמנם הרמ"ח מ"ע נחלקים לחמשה חלוקות:

א', הם המצוות אשר האדם נמנע מלקיים כגון מצוות תלויות בזמן שבת המקדש היה קיים, כמו הקרבנות וכיוצא בהם. ואלו אין האדם חוזר בגלגול לקיימם, כי מה תועלת יש בגלגול, אמנם כשיבנה ב"ה יקיימם.

ב', הם המצוות שיכול האדם לקיימם, כמו ציצית ותפילין וכיוצא בזה, ואלו אם לא קיימם, צריך בהכרח שיחזור להתגלגל פעמים רבות, **עד שישלים את כלם**. באופן כי מי שכבר נתגלגל וקיים קצת מצוות, די לו בגלגולו זה, כשקיים המצוות החסירות ממנו, שלא קיימם מעולם כלל. ודע, כי כשיתגלגל על כך, אפשר שיחטא ויבוא על ידו עבירות רבות.

ג', הם המצוות שאין חובה עליו לקיימם, אלא אם כן באה לידו, כגון תרומות ומעשרות ושלוח הקן, שאינו מחוייב לרדוף אחריהם, אלו ג"כ מוכרח הוא שיתגלגל לקיימם, אמנם כיון שלא הוצרך להתגלגל אלא לסכה זו, מובטח הוא שלא יחטא בזה הגלגול הב'.

ד', הם מצוות שאין יכולת בידו לקיימם, אם לא כאשר האלקים אנה לידו, כמו פדיון הבן, ויבום, וחליצה, או גט, שאינו מחוייב לגרשה, אא"כ לא תמצא חן בעיניו כנודע, לפי שקשים גרושין וכו', ומזבח מוריד עליו דמעות, וכיוצא באלו יש בהם חלוק, כי אם לא נודמנו לו **אינו חוזר להתגלגל**, אבל יבא בסוד העבור לפי שעה בלבד, **עד אשר יקיים אותם**, ותכף מסתלק מן העולם והולך לו, אבל אם באו לידו ולא קיימם, או מוכרח הוא להתגלגל, אבל לא קבלתי ממורי ז"ל אם מובטח לו שלא יחטא בענין החלוק השלישי אם לאו.

גם נסתפקתי בענין שאר המצוות, ובפרט באותם שאינו מחוייב לרדוף אחריהם, כמו מעקה ושלוח הקן וכיוצא, אם רצה לקיימם, אלא שלא היה בידו יכולת לקיימם, כגון שהיה עני ולא יכול לקנות בית לעשות מעקה, אם נאמר שזה נקרא אנוס, ויסיפק לו העיבור, או אם יצטרך גלגול גמור. ובמקום אחר כתבנו, שנראה שנפטר מן הגלגול, ויסיפק לו סוד העבור איך אפשר לומר שיתגלגל אלא שהשם יתברך יזמין לו בודאי המצוה ההיא, ויתן לו יכולת לקיימה.

החמישית היא מצוה פרטיית, והיא **לפרות ולרבות**, והיא מהמצוות שמחוייב האדם לרדוף לקיימה, וגם יש יכולת בידו לקיימה, וזו היא חמורה מכל המצוות, והוא, כי מי שמת בלא בנים ולא קיים אותה לא די במה שיתגלגל, אלא ששאר המתגלגלים על ידו על חסרון איזה מצוה כנו"ל, הנה כל גוף וגוף מהם יקום ויחיה בזמן התחיה, ויכנס בו נצוצות נשמתו כפי שיעור המצוות שקיים בהיותו באותו גוף. אבל זה שמת בלא בנים כל חלקי נצוצות נשמתו, יכנסו בגוף השני שנתגלגל בו בסוד היבום, ואז קיים מצוות פריה ורבייה. אבל הגוף הראשון שלא קיימה, אין נכנס בה רק ההוא רוחא קדמאה דיהיב באנתתיה כשנשאה בביאה א' כנודע.

הששית היא, מצוה פרטיית, והיא **לעסוק בתורה**, והיא שקולה כנגד כל המצוות, כי ת"ת כנגד כלם. ויש בה ד' פירושים, שסימנם פרד"ס, פשט, רמז, דרש, סוד. וצריך לטרוח ולעסוק בכלם, עד מקום שיד שכלו מגעת, ויבקש לו רב שילמדהו, ואם חסר אחת מארבעתם כפי השגתו, **יתגלגל על זה**.

גם צריך שתדע, כי האדם צריך לקיים כל תרי"ג מצוות, במעשה, וכן בדיבור, ע"ד מה שאמרו רז"ל כל העוסק בפרשת עולה, כאלו הקריב עולה וכו'. וכן במחשבה, אם לא קיים כלם בשלשה בחי' אלו, יתגלגל, עד שיקיים כל התרי"ג מצוות בשלשה בחי' אלו.

ב. אנכי ה': האם זה מצווה?

כתוב **ברמב"ם** (הלכות יסודי תורה פרק א, הלכה ו-א):

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. והוא ממציא כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו:

ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות:

ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי. ולא יבטל הוא לבטולם. שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם. לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם.

הוא שהנביא אומר (ירמיה י', י') "וה' אלקים אמת". הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו. והוא שהתורה אומרת (דברים ד, לה) "אין עוד מלבדו". כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

המצוי הזה הוא אלקי העולם אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית. בכח שאין לו הפסק. שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שישב בלא מסבב. והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף.

וידיעת דבר זה **מצוות עשה** שנאמר (שמות כב, ב) "**אנכי ה' אלקיך**". וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה שנאמר (שמות כג, ג) "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". וכופר בעקר שוהו העקר הגדול שהכל תלוי בו.

וכן מונה **בספר המצוות** (מצוות עשה א):

היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלקות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, **והוא אמרו אנכי ה' אלקיך**. ובסוף גמרא מכות (דף כג, ב) אמרו תרי"ג מצוות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מנין תורה"ה. והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה **שמענום**. הנה **נתבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצוות**, והוא צווי באמונת האלקות כמו שבארנו. (בפרשת וישמע יתרו, מדע הלכות יסודי התורה פ"א)

ספר הקדמון **הלכות גדולות** (לדעת הסמ"ג חיבר אותו ר' יהודה גאון) אינו מכליל מאמר זה בין תרי"ג המצוות.

מבאר **הרמב"ן** (השגות על ספר המצוות מצוות עשה א) את דעתו של בה"ג: אמר הכותב האמונה הזאת בדבור הזה לא נפלאה היא ולא רחוקה היא וכן בדברי רז"ל מפורש שהוא קבלת מלכותו יתעלה והיא האמונה באלקות, [...] ועם כל זה ראיתי לבעל ההלכות **שלא ימנה אותה מצוה מכלל תרי"ג** [...]

והנראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצוות אלא **גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה**, אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ומופתים ובגילוי השכינה לעינינו **הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות** לא ימנה בחשבונן.

וגם ספר קדמון אחר, **אור ה', לר' חסדי קרשקש** כותב:

ולזה טעה טעות מפורסם מי שמנה במצוות עשה להאמין מציאות הא-ל יתברך וזה כי המצוה מן המצטרף ולא יציר מַצְוָה בזולת מַצְוָה ידוע. [...]

ולזה הוא מבואר שאין ראוי למנות אמונת מציאות הא-ל במצוות עשה.

(בדברי "הצעה" שכתב בתחילת ספרו, הקדמה למאמר א)

ועיין בספר **ראש אמנה** (בנושא עיקרי האמונה) **לדון יצחק אברבנאל** (פרק שבעה עשר) שמויישב שיטת הרמב"ם.

ולמסקנא, נביא דברי **ספר מצוות קטן** ליצחק בן יוסף מקורביל [חיבור הלכתי המהווה סוג של קיצור ל"ספר מצוות גדול" (סמ"ג)]

לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות כדכתיב (שמות כב, ב) אנכי ה' אלקיך וגו': וכתיב (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ודרשו חכמים אפילו באיור.

לידע פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו **שהעולם נוהג מאליו** במזלות: ואין לו מנהיג ולא דבר, ואפילו קריעת ים סוף ויציא מצרים וכל הנפלאות שנעשו במול היו. ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים: אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות. ואין אדם **נוקף אצבעו מלמטה** אלא א"כ **מכריזין עליו מלמעלה** שנאמר (תהילים לו, כג) מה' מצעדי גבר כווננו [חולין ז, ב], וזוה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה [שבת לא, א] והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש"מ בזה תלוי שכשם שיש לנו להאמין **שהוציאנו ממצרים** דכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו'. ועל כרחין מאחר שהוא דיבור הכי קאמר כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם **כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם**, וכן יושיענו ברחמי שנית. כדכתיב (דברים לג, ו) ושב וקבצך מכל העמים וגומר.

שבת שלום !